

Bogdanka Pavelin Lešić, Nina Stropnik

bpavelin@ffzg.unizg.hr, nnstropnik@gmail.com

Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Hrvatska

ZOONIMI U NEGATIVNO OBOJENIM FRAZEOLŠKIM IZRAZIMA NA FRANCUSKOM I HRVATSKOM JEZIKU

Izvorni znanstveni rad

<https://doi.org/10.17234/HDPL.2025.14>

Sažetak

Zoonimi u jeziku funkcioniraju kao sredstvo figurativnog izražavanja pozitivnih i negativnih ljudskih osobina i stanja, osobito u frazeološkim izrazima, kolo-kacijama te drugim oblicima slikovitog izražavanja. Pojavljuju se i u psovkama i pogrđnim, uvredljivim izrazima, a njihova uporaba ovisi o kontekstu i odnosima među sudionicima komunikacije (fr. *Espèce de blaireau*¹! / doslovno ‘jazavče’, inačica na hrvatskom *Majmune!*). Stilski učinak pozitivnih i negativnih zoonimskih izraza varira ovisno o situaciji i jeziku koji se koristi. Na primjer, *écrire comme un chat* u standardnom francuskom stilski je relativno neutralniji od njegova hrvatskog ekvivalenta *drljati kao krava repom*. Ista životinja u različitim jezicima može ali ne mora izražavati slične osobine ili ponašanja (Vidović Bolt i dr. 2017).

Provedena je supostavna interpretacija frazema na temelju baza frWaC, hrWaC i *FraCroPar* te hrvatskih i francuskih rječničkih baza (Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, *Le Petit Robert, Dictionnaire analogique Larousse*). Krenulo se od tri osnovna postupka u obradi odabrane građe (Bally 1909): identifikacije, delimitacije i interpretacije. Budući da su prva dva već provedena u korištenim rječničkim bazama (v. gore), u ovom radu bavili smo se supostavnom interpretacijom s obzirom na tipove frazeoloških ekvivalenata u hrvatskom i francuskom jeziku, što podrazu-

---

¹ U francuskom je iskustvena slika jazavca iskorištena za konceptualno polazište ‘Jazavac je glup’, koje podrazumijeva usporedbu *Glup si kao jazavac*. S druge strane, u hrvatskom je iskorištena iskustvena slika majmuna za konceptualno polazište ‘Majmun je glup’, koje podrazumijeva usporedbu *Glup si kao majmun*. U francuskom zoonim majmun budi posve drugačiju iskustvenu sliku: *Tu es malin comme un singe*, koja podrazumijeva konceptualno polazište ‘Majmun je spretan i dosjetljiv, pametan’.

mijeva kognitivno-konceptualni pristup, uz mjestimično pribjegavanje kontekstualizaciji i dijakronijskim objašnjenjima u svrhu što potpunijeg razumijevanja izraza.

U francuskom i hrvatskom jeziku uočavamo i podudarnosti (fr. *peureux comme un lièvre* = hrv. *plašljivo kao zec*) i razlike u odabiru zoonima (fr. *curieux comme une bête* / 'lasica' = hrv. *znatiželjan kao svraka*), kao i u ukupnom značenju frazema. Primjerice, hrvatski frazem *izgledati kao pokisla kokoš* znači 'izgledati ili biti nesretan, potišten, tmuran', dok francuski frazem *avoir l'air de poule mouillée* znači 'ponašati se kukavički ili licemjerno'. Negativna konotacija zoonimskih izraza proizlazi iz različitih konceptualnih perspektiva francuskoga i hrvatskoga jezika na istu iskustvenu sliku pokisle kokoši, što se posljedično odražava i u metaforičkom konceptualnom modelu. U francuskom 'Pokisla kokoš je licemjer', a u hrvatskom 'Pokisla kokoš je nesretna osoba'.

Kulturne i konceptualne sličnosti i odstupanja uporabe zoonima u francuskom i hrvatskom jeziku bit će pobliže prikazani u izrazima sa zoonimskom sastavnicom golub/golubica i muha. Iako neki od navedenih izraza nisu frazemi, premisa na kojoj počiva njihova uporaba može se izraziti frazemskom konstrukcijom.² Primjerice, u hrvatskom 'Muha je smetnja, problem, nevolja', stoga je netko *dosadan kao muha*. Takva vrsta slikovitog izražavanja ne nalazi izravnu paralelu u francuskom jeziku.

Ključne riječi: frazeologija; zoonimi; francuski; hrvatski.

1. Uvod

Frazemi su neodvojiv dio povijesnog, kulturnog i društvenog identiteta jezika koji obogaćuje izražavanje govornika. Proizlaze iz širokog spektra ljudskih aktivnosti, a u slučaju zoonima odražavaju način na koji određena jezična zajednica doživljava pojedinu životinju. Upravo to čini istraživanje ove problematike iznimno važnim za čitav niz područja, poput leksikografije, glotodidaktike, prevoditeljstva, govorništva i drugih.

Zoonimi se često koriste kako bi se u prenesenom smislu opisale pozitivne ili negativne ljudske osobine ili stanja (*bourré comme un âne* / hrv. 'magarac' = *pijan kao deva*). Nalazimo ih u psovka i pogrđnim izrazima, ovisno o kontekstu i odnosima sudionika interakcije (*Salaud de cochon !* / hrv. 'svinja' = *Kučkin/kujin/pasji sin!*). Iste životinje mogu i ne moraju izražavati slične osobine ili ponašanja u različitim jezicima (Vidović Bolt i dr. 2017). Stilistički učinak pozitivnih i negativnih zoofrazema promjenjiv je s obzirom na situaciju i jezik kojim se govori, na

---

² *Espèce de blaireau !* 'Tu es stupide comme un blaireau.' 'Glup si kao jazavac.'

primjer *écrire comme un chat* stilski je neobilježen izraz u standardnom francuskom, što se ne bi moglo reći za njegovu hrvatsku zoonimsku frazeološku inačicu *drljati kao krava repom*.

2. Teorijski i metodološki okvir

Charles Bally, utemeljitelj frazeologije, u djelu *Traité de stylistique française* (1909) postavlja temelje sustavnom proučavanju ustaljenih sveza riječi te predlaže tri osnovna postupka u njihovoj analizi: identifikaciju, delimitaciju i interpretaciju. Pojavnice obrađene u ovom radu identificirane su i delimitirane u rječnicima i bazama frazema i ustaljenih izraza francuskog i hrvatskog jezika (Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, *Le Petit Robert, Dictionnaire analogique Larousse*). Glavni doprinos rada odnosi se na treći korak Ballyjeve analize, interpretaciju, odnosno tumačenje značenja i stilističke vrijednosti frazema u kontekstu. Supostavna interpretacija, utemeljena na korpusima frWaC, hrWaC i *FraCroPar*³ te relevantnim rječničkim izvorima, poslužila je kao metodološki okvir za sustavan prikaz inačica u oba jezika. Nakon interpretacije ustaljenih izraza sa zoonimskom sastavnicom u polazišnom jeziku, traži se njegova inačica u jeziku cilju. Slijedi interpretacija u oba jezika s obzirom na konceptualna polazišta svakog od njih. Primjenjuje se supostavni pristup prema trodijelnoj tipologiji ekvivalencije Zagrebačke frazeološke škole, prema kojoj se frazemi supostavljenih jezika dijele na potpune, djelomične i nulte ekvivalente (Fink Arsovski 2002). Djelomični ekvivalenti dijelit će se u dvije skupine: prema semantičkoj ili leksičko-formalnoj ekvivalenciji frazema (Čagalj i Svítková 2014).

Korpus je odabran na temelju frazema koji sadrže zoonimsku sastavnicu u oba jezika, bez obzira radi li se o identičnoj, sličnoj ili različitoj komponenti. Na temelju korpusnih i rječničkih baza te istraživanja Vidović Bolt (2011, 2014, 2017) i Barčot (2017), utvrđeno je da se odabrani zoonimi u francuskom i hrvatskom jeziku često pojavljuju u uporabi i/ili da su zastupljeni u velikom broju frazema i ostalih izraza sa zoonimskom sastavnicom. Polazeći od odabranih izraza sa zoo-

---

³ *FraCroPar*, francusko-hrvatsko-rumunjska kontrastivna interaktivna baza frazema i paremija nastala 2025. godine u okviru kratkoročnog institucijskog projekta FFUNIZG pod naslovom „Lingvistički opis francuskog jezika s kroatofonog i inih motrišta: frazemi i paremije“.

Sudionici projekta: B. Pavelin Lešić (voditelj projekta), A. Messmer, I. Rajh, D. Sarafie Ćupurđija, N. Stropnik. <https://fracropar.ffzg.unizg.hr/>

nimskom sastavnicom provedena je njihova klasifikacija prema tipu ekvivalencije i konceptualnom polazištu u svakom od promatranih jezika, uzimajući pritom u obzir i njihovu eventualnu stilsku obojenost. Iako je naš metodološki pristup primarno usmjeren na sinkronijsku interpretaciju, u pojedinim slučajevima on djelomično uključuje i dijakronijsku dimenziju (v. 5.1.).

Cilj rada jest pridonijeti uočavanju sličnosti i razlika u konceptualnim modelima na kojima počiva dubinska razina značenja frazema i ustaljenih izraza sa zoonimskom sastavnicom, koji nastaju transpozicijama jednostavnijih i konkretnijih konceptualnih struktura prema složenijim i apstraktnijim (Barčot 2017).

3. Supostavna interpretacija s obzirom na tipove frazeoloških ekvivalenata

3.1. Potpuna ekvivalencija

Potpune ekvivalente karakterizira podudaranje svih sastavnica frazeološkog izraza, tj. one su jednake ili vrlo bliske i na semantičkoj i na formalnoj i na stilskoj razini. Primjerice, stilski neutralni francuski izraz *verser des larmes de crocodile* ekvivalent je hrvatskom izrazu *liti krokodilske suze*, a *avoir une mémoire d'éléphant* ekvivalent je izrazu *imati slonovsko pamćenje*. Navedimo također i sljedeće primjere negativno obojene potpune ekvivalencije: *peureux comme un lièvre* ekvivalent je frazemu *plašljiv kao zec*, *bavard comme une pie* ekvivalent je frazemu *brbljav kao svraka*, a *voleur comme une pie* ekvivalent je frazemu *kradljiv kao svraka*.

3.2. Djelomična ekvivalencija

Prema Moniki Sułkowskoj (2013) djelomične je ekvivalente moguće razvrstati u dvije skupine:

1. frazemeski parovi u oba jezika mogu dijeliti značenje, ali se njihove leksičko-formalne strukture razlikuju, primjerice razlika u izboru zoonima (*muet comme une carpe* / hrv. 'šaran' = *nijem kao riba*) ili u izboru ostalih formalnih struktura frazema (*comme un poisson hors de l'eau*⁴ = *kao riba na suhom*). Iako se ponekad u francuskom i hrvatskom jeziku koriste iste životinje za opis sličnih osobina, postoje i razlike. Iz francuskog frazema *curieux comme une belette* ('lasica') čiji je hrvatski ekvivalent *radoznao, znatiželjan kao svraka* vidljivo je da francuski polazi od konceptualnog polazišta 'Lasica je znatiželjna',

---

⁴ dosl. 'kao riba **izvan** vode' u francuskom i 'kao riba **na** suhom' u hrvatskom

dok hrvatski jezik polazi od konceptualnog polazišta ‘Svraka je znatiželjna’. Uzmimo i francuski izraz *garder un chien de sa chienne*⁵ koji potječe iz 19. stoljeća. Pas je prije u francuskom jeziku bio razmatran i u negativnom smislu, pa tako ovdje iskustvena slika psa počiva na konceptualnom polazištu ‘Pas je zlopamtilo’. Hrvatska inačica ne sadržava zoonimsku sastavnicu i glasi *vratiti milo za drago*.

2. Parovi slikovitih izraza sa zoonimskom sastavnicom u oba jezika koji dijele sličnu leksičko-formalnu strukturu i polazišnu iskustvenu sliku, ali imaju tek djelomičnu konceptualnu bliskost, dakle slika je ista, no konceptualno polazište se razlikuje. Recimo, u francuskom se frazemu *être une / avoir l’air de poule mouillée*⁶ prenosi slabost karaktera (kukavičluk, preplašenost i dvoličnost), te njegovo konceptualno polazište glasi ‘Pokisla kokoš je kukavica’. U hrvatskom ista iskustvena slika (*biti/izgledati kao pokisla kokoš* što znači ‘biti potišten, jadan’) počiva na drugačijem konceptualnom polazištu koje glasi ‘Pokisla kokoš je potištena’. Također, francuski ustaljeni izraz *donner sa langue au chat* po leksičko-formalnoj strukturi i po polazišnoj slici odgovara hrvatskom izrazu (*po) papala maca jezik*. No, budući da se ustaljeni izraz u ovom slučaju ne može interpretirati iz njegovih pojedinih sastavnica, javlja se potreba za poznavanjem prenesenog značenja koje postoji u određenom jeziku da bi došlo do ispravne interpretacije (Pavelin 1991). *Je donne ma langue au chat* ne znači doslovno ‘dajem mački jezik’ nego ‘odustajem [od govorenja jer ne znam odgovor]’, dok hrvatski ustaljeni izraz ima drugačije značenje: ‘odsutjeti, prešutjeti, kada netko ne želi, ne zna ili ne može odgovoriti’:

„... da se treba uskladiti sa EU po tom pitanju a sad najednom šute kò zaliveni, **papila maca jezik**. Nitko više ne spominje nikakvo usklađivanje...“
(hrWaC, 10/9/2025)

„Si quelqu’un a une explication. Moi, je **donne ma langue au chat**.“
(frWaC, 10/9/2025)⁷

⁵ dosl. ‘držati psa dalje od njegove ženke’

⁶ dosl. ‘biti/izgledati kao pokisla kokoš’

⁷ dosl. „Ako netko ima objašnjenje, [jer] ja odustajem [jer nemam odgovor].“

3.3. Nulta ekvivalencija

Nulti ekvivalent odnosi se na ustaljene jedinice u jednom jeziku za koje ne postoji ustaljeni parnjak u jeziku cilju. Zbog toga takve izraze prevodimo slobodnim prijevodom tj. parafrazom značenja, opisnom zamjenom, ili pak pronalazimo frazeologizam u jeziku cilju koji ostvaruje željeni semantičko-pragmatički učinak.

Razmotrimo primjer francuskog ustaljenog izraza sa zoonimskom sastavnicom žohar, *avoir le cafard*, koji nema ustaljenog parnjaka u hrvatskom jeziku. Doslovce, *avoir le cafard* znači ‘imati žohara’, tj. *biti u komi, depri, bedu* ili ‘biti utučen, potišten’, a odnosi se na depresiju i osjećaj pritiska povezujući iskustvenu sliku žohara s nečim neugodnim i upornim (*FraCroPar* 2025). U hrvatskom ne nalazimo frazem sa zoonimskom sastavnicom žohar u tom značenju.

„*Et puis, un jour de pluie ou lorsque vous/les enfants avez le cafard, sortez les albums/photos et feuillettez-les ensemble avec des tonnes de conversations.*“ (frWaC, 18/9/2025)⁸

„*Iako joj nitko ne bi zamjerio ni da je u bedu jer većina zna što znači slomljeno srce nakon duge veze...*“ (hrWaC, 1/6/2025)

Drugi primjeri francuskih frazema i ustaljenih izraza koji nemaju svoj zoonimski parnjak u hrvatskom jeziku jesu:

- *poser un lapin* – ‘(po)staviti zeca’, odnosno ‘izostati s dogovorenog susreta’, *ostaviti nekoga na cjedilu*. Iako postoje hrvatski izrazi za *ostaviti nekoga na cjedilu*, ne nalazimo ustaljeni izraz kao inačicu sa zoonimskom sastavnicom (*FraCroPar* 2025).
- *avoir une araignée au plafond* – ‘imati pauka na stropu’, što znači ‘ponašati se pomalo neobično i čudno’. U hrvatskom jeziku ne nalazimo odgovarajuću iskustvenu sliku sa zoonimskom sastavnicom koja bi prenosila isti koncept.
- *se faire pigeonner* – ‘biti učinjen golubom’ znači ‘biti prevaren, nasamaren, iskorišten’ ili *biti preveslan, biti preveden žedan preko vode*. Ustaljeni izraz s golubom kao zoonimskom sastavnicom (*pigeon*) specifična je i nema neposredan hrvatski zoonimski parnjak.

---

⁸ dosl. „A onda, jednog kišnog dana ili kad vi/djeca budete potišteni, izvadite albume/fotografije i listajte ih zajedno uz pregršt razgovora.“

- *avoir des oursins dans le porte-monnaie* – ‘imati ježince [morske ježeve] u novčaniku’, odnosno ‘biti škrt’. U hrvatskom ne nalazimo ustaljeni izraz sa zoonimskom sastavnicom koja bi ukazivala na škrtost.
- *peigner la girafe* – ‘češljati žirafu’ znači ‘raditi nešto potpuno beskorisno, besmisleno’, ‘tratiti vrijeme’, ‘gubiti vrijeme na gluposti’.
- *rire comme une baleine* – ‘smijati se kao kit’ na hrvatski bi se prevело kao *prasnuti u smijeh* (glasan i bez zadržke).
- *faire le pied de grue* – doslovno ‘činiti nogu kao ždral’ odnosno ‘dugo stajati i čekati [nekoga] kao budala’.
- *être franc comme un âne qui recule*⁹ – odnosi se na izravnu osobu koja nespretno i/ili bez takta izražava svoje mišljenje dovodeći do nesporazuma ili neugodnih situacija.
- *ne pas être piqué des hannetons*¹⁰ – odnosi se na nešto savršeno, odlično, nevjerojatno, netaknuto. Iskustvena slika u francuskom glasi ‘Hrušt nanosi štetu biljkama u vrtu’. Ako štete nema, biljke su netaknute, u odličnom su stanju. Ova iskustvena slika sa zoonimskom sastavnicom hrušta u hrvatskom jeziku nije iskorištena u nekom ustaljenom izrazu.
- *avaler des couleuvres* – ‘trpjeti šutke, (pro)gutati uvrede’ čiji doslovan prijevod glasi: ‘(pro)gutati smukulje ili bjelice’, a budući da istu iskustvenu sliku sa zoonimskom sastavnicom smukulje ili bjelice ne nalazimo u ekvivalentnim hrvatskim ustaljenim izrazima, potrebno je poznavanje konvencije na kojoj počiva iskustvena slika i njeno konceptualno polazište u francuskom frazemu: ‘Smukulja ili bjelica je uvreda’.

4. Stilski aspekt zoonimskih frazema

Svaki frazem i ustaljeni slikoviti izraz nosi određenu stilsku obilježnost, a razlike su posebno uočljive u jezičnom registru. Dok neki izrazi odgovaraju razgovornom registru francuskoga jezika, njihovi ekvivalenti u hrvatskom jeziku ne moraju odgovarati istom jezičnom registru, i obratno. Zoonimski frazemi i ostali ustaljeni izrazi često su stilski obilježeni, pri čemu stilski učinak izraza varira ovi-

---

⁹ dosl. ‘biti iskren kao magarac koji se povlači unazad’

¹⁰ dosl. ‘ne biti pikan od hrušteva’

sno o jeziku, situaciji i kulturološkom kontekstu. Stilski učinak izraza ne može se uvijek doslovce prenijeti inačicom u jeziku cilju. Ono što je u francuskom svakodnevno i neobilježeno, u hrvatskom može imati izraženu negativnu konotaciju i biti smiješno, ili pak obratno.

Razmotrimo nekoliko primjera za neuredno, nečitko pisanje: *écrire comme un chat*¹¹ stilski je neobilježen francuski frazem, kao i *écrire en pattes de mouches*.¹² S druge strane, *écrire comme un cochon*¹³ stilski je obilježen francuski frazem, u istoj mjeri kao i njegova inačica u hrvatskom jeziku *drljati kao krava repom*.

Također, uzmimo za primjer frazeme koji izražavaju čuđenje ili zaprepaštenje: *comme une poule devant un couteau / qui a trouvé un couteau*.¹⁴ Izraz stilski odgovara razgovornom registru francuskog jezika kao i njegova hrvatska inačica *čuditi se kao pura glisti* dok hrvatska frazemska inačica *čuditi se kao pura dreku* stilski pripada vulgarnijem izričaju.

4.1. Negativna obojenost zoonima

Obojenost zoonima ovisi o jezičnoj zajednici i načinu na koji ta zajednica doživljava određenu životinju. Negativna obojenost frazema i ustaljenih izraza sa zoonimskom sastavnicom odgovara značenju ili stilističkom učinku frazema koji nosi negativnu konotaciju u određenom jeziku ili kulturološkom kontekstu. Radi se o frazemima i ustaljenim izrazima koji izražavaju općeprihvaćene pogrdne, uvredljive ili nepoželjne osobine osobe, predmeta ili radnje, označavaju negativna stanja ili osjećaje, impliciraju kritiku, ironiju ili podsmijeh u komunikaciji. Negativna konotacija zoonima u ustaljenom izrazu ne ogleđa se samo u izboru zoonima, nego i u pripadajućem metaforičkom konceptualnom modelu doživljava životinje.

Primjerice, u hrvatskom jeziku netko je *marljiv/vrijedan/radišan kao krtica*.¹⁵ I u francuskom i u hrvatskom jeziku koristi se konceptualno polazište 'Krtica je slijepa/slabovidna': *slijep kao krtica* ili *aveugle/myope comme une taupe*. Nasuprot tome,

---

¹¹ dosl. 'pisati kao mačka'

¹² dosl. 'pisati mušjim nožicama'

¹³ dosl. 'pisati kao svinja'

¹⁴ dosl. '[čuditi se] kao kokoš koja je pronašla nož / pred nožem'

¹⁵ Krtica uporno kopa podzemne tunele. Krtica je mala životinja. Krtica ne posustaje u svojoj aktivnosti. Iz ovih pretpostavki proizlazi konceptualno polazište u hrvatskom jeziku 'Krtica je marljiva, vrijedna, radišna'.

u francuskom jeziku 'Krtica je gluha/nijema': *sourd comme une taupe, muet comme une taupe*. Korištenje istih ili srodnih životinja (pas, mačka, magarac, krava...) ukazuje na zajednička iskustvena polazišta u stvaranju kulturoloških konceptualnih obrazaca (Vidović Bolt i dr. 2017), pri čemu svaki jezik pokazuje sklonost prema određenim životinjama kao nositeljima pozitivnog ili negativnog značenja u frazemima i ustaljenim izrazima općenito.

U slučaju izraza *Salaud de cochon!* / hrv. 'svinja' = *Kučkin/kujin/pasji sin!* u francuskom i hrvatskom jeziku uočava se djelomična ekvivalencija: koriste se različiti zoonimi, pri čemu se svinja u francuskom izrazu koristi za naglašavanje prijezira prema onome kome se obraćamo ili o kome govorimo:

„*Alors, de colère, sa jeune amie qui était très prude, [...] et lui répondit 'espèce de salaud de cochon'.*“ (frWaC, 1/6/2025)¹⁶

„*Mrzi kad kažem da je opak, al' on je jedan opak kujin sin', izjavio je Mickey Rourke nakon što je primio Zlatni globus...*“ (hrWaC, 1/6/2025)

5. Nijanse u kulturnim i konceptualnim sličnostima i odstupanjima s obzirom na izbor zoonima

U jezicima postoje nijanse pri odabiru i korištenju određenih zoonima. Primjerice, magarac u oba jezika izražava tvrdoglavost i upornost te naivnost, no u francuskom magarac je učestali motiv u izrazima koji označavaju bezazlenost, jednostavnost ili nespretnost (*faire l'âne pour avoir du son*¹⁷ = 'praviti se bezazlen da bi dobio/la što želiš'), dok u hrvatskom magarac izražava i glup(av)ost i neprikladnost (*praviti koga magarcem, pristaje kao magarcu sedlo, razumjeti se kao magarac u kantar...*). Takva uporaba pokazuje kako se slične iskustvene slike životinja mogu tumačiti na različite načine, pri čemu određene konotacije mogu i ne moraju biti zajedničke u dvama jezicima.

Za detaljniji prikaz nijansi kulturnih i konceptualnih razlika u dvama jezicima odabrane su dvije životinje: muha i golub. Riječ je o životinjama koje govornici

¹⁶ dosl. „Dakle, u ljutnji, njegova mlada prijateljica, koja je bila vrlo čedna, [...] i odvrtila mu je 'ti kučkin sine'.“

¹⁷ dosl. 'praviti se magarcem da bi dobio zobi', pri čemu iskustvena slika zobi služi za konceptualno polazište 'Zob je (materijalna) dobit'.

francuskog i hrvatskog jezika svakodnevno susreću i dobro poznaju, a njihovi se zoonimi pojavljuju u velikom broju učestalih izraza. No, valja imati na umu različit iskustveni doživljaj tih životinja u francuskom i hrvatskom jeziku, te razmotriti sličnosti i razlike u korištenju zoonimima muha i golub u frazemima i kolokacijama¹⁸ u francuskom i u hrvatskom jeziku.

5.1. Zoonim golub u francuskom i hrvatskom jeziku

Bez obzira radi li se o zoonimu golub u ustaljenim izrazima, frazemima i kolokacijama, u francuskom se u uporabi diferenciraju tri različita leksema za životinje iz porodice golubova: *pigeon*, *tourtereau* / *tourterelle* i *colombe*, pri čemu je *pigeon* (golub) negativno obojen, a *colombe* (golubica) i *tourtereau* (mladi golub) / *tourterelle* (grlica) pozitivno su obojeni.

1. *Le pigeon* (golub) s negativnom primjesom:
  - a. *être un pigeon, faire le pigeon, avoir l'air d'un pigeon*¹⁹ odnose se na naivnu, lakovjernu osobu.
  - b. *être un pigeon d'argile* = *biti [nečiji] glineni golub*, tj. 'laka meta'.
2. *La colombe* (golubica) pozitivno je obojena u frazemu *la colombe de paix* odnosno *golub(ica) mira*.
3. *La tourterelle* (grlica) / *le tourtereau* (mladi golub/grlica) pozitivno su obojeni te izražavaju nježnost, ljubav i romantičnu prisnost u frazemu *être comme deux tourtereaux* / *être comme des tourterelles*, tj. *biti kao (zaljubljeni) golupčići*.

U hrvatskom je stilska obojenost manje izražena u izrazima sa zoonimom golub: golub je i pozitivno i negativno obojen, dok je grlica negativno obojena, a golubica se koristi isključivo u pozitivnom smislu. Prema tome, isti leksem (golub)

---

¹⁸ Kolokacija je obvezatna ili uobičajena veza riječi koja nije određena gramatikom. Frazem je jezična jedinica kojoj je oblik ustaljen stalnom upotrebom, skup riječi sa ustaljenim značenjem koje je različito od zbroja značenja njegovih članova, funkcionira kao dio rečenice. (HJP) U razmatranje stilskih vrijednosti zoonima golub i muha uključene su i kolokacije. Ako je osnova frazema usporedba koja nije vidljiva na formalnoj razini, ona se i dalje očituje u konceptualnom polazištu ustaljenog figurativnog izraza u određenom jeziku.

¹⁹ dosl. 'biti golub', 'praviti se golubom', 'izgledati kao golub'

nosi i pozitivnu i negativnu obojenost te se koristi za metaforički konceptualni model:

1. harmonije, slobode i obilja:

- a. *živjeti kao dva goluba* čiji francuski frazemski parnjak *vivre / être comme deux tourtereaux* ('živjeti/bititi kao dva mlada goluba') dijeli isto konceptualno polazište: 'Dva goluba su harmonija'.
- b. *živjeti kao golub na grani* ima svoj parnjak u francuskom s višim zoonimskim rodnim pojmom (ptica umjesto golub): *vivre comme un oiseau sur la branche*, no konceptualno polazište je isto: 'Golub na grani je slobodan' / 'Ptica na grani je slobodna'.
- c. *pečeni golubovi ulijeću u usta* u francuskom ima svoj djelomični ekvivalent u izrazu *Les pigeons rôtis lui tombent dans la bouche*.²⁰ Riječ je o zastarjelom izrazu čija današnja, suvremena verzija u francuskom ne sadrži zoonimsku sastavnicu: *Il attend que ça lui tombe tout cuit dans la bouche*.²¹

2. „lijepa neizvjesnosti“ (HJP): francuski ekvivalent hrvatske poslovice *bolje vrabac u ruci nego golub na krovu / na grani* formalno je posve drugačiji: *Un 'tiens' vaut mieux que deux 'tu l'auras'*.²²

3. za čovjeka u neprilici:

- a. *gukni golube* djelomičan je ekvivalent čiji se francuski parnjak *Chante, mon petit oiseau*²³ koristi u drugačijem kontekstu. U hrvatskom ovaj se izraz koristi da bi se nekoga potaknulo da konačno progovori ili prizna nešto (*pjevaj ptico*), a ne nužno da otkrije ili izrazi osjećaje, dok u francuskom on označava poetski izraz, koristi se u šali ili romantično da se nekoga potakne da izrazi svoje osjećaje. Stilski, u hrvatskom *Gukni golube* izražava primjesu ironije prema sugovorniku, dok u francuskom rečenica *Chante, mon petit oiseau* pripada poetskom registru i izražava nježnost i lirski naboj.

---

²⁰ dosl. 'Pečeni golubovi mu padaju u usta.'

²¹ dosl. 'On čeka da mu to već pečeno padne u usta.' Budući da suvremeni ekvivalent u francuskom jeziku ne sadrži zoonimsku sastavnicu, možemo ustanoviti da je francuski frazem sa zoonimskom sastavnicom golub zastario.

²² dosl. 'Jedno 'drži' vrijedi više od dva 'imat ćeš.'

²³ dosl. 'Pjevaj, moj pticu.'

- b. *biti nečiji glineni golub* znači biti ‘laka meta’. Ovaj hrvatski ustaljeni izraz sa zoonimskom sastavnicom goluba ima u francuskom svoj potpuni ekvivalent u ustaljenom izrazu *pigeon d’argile*.
4. u hrvatskom jeziku *pustiti goluba* je ‘pustiti vjetar tj. plinove’ ili ‘prdnuti’ u razgovornom registru. Pritom se u hrvatskom radi o konceptualnom metaforičkom modelu nulte ekvivalencije u francuskom: *pustiti goluba*, fr. *péter*.
5. tuge, neveselja. Hrvatski frazem [*izgledati, držati se i sl.*] *kao posrani golub* (HJP) čije je značenje ‘izgledati, držati se i sl. poraženo, pokislo, loše, tužno, neveselo’, *kao da su sve lađe potonule*, nulti je ekvivalent s obzirom na francuski, jer u francuskom ne nalazimo frazem sa zoonimskom sastavnicom u istom smislu.

5.2. Zoonim muha u francuskom i hrvatskom jeziku

Dok je u hrvatskom zoonim muha negativno ili blago negativno stilski obojen (*c-c muha te piknula, dosadan kao muha, [ići, biti, ponašati se] kao muha bez glave, ubiti jednim udarcem dvije muhe*²⁴ i sl.), u francuskom on izražava pretežno negativna obilježja bez obzira radi li se o frazemima ili drugim vrstama ustaljenih izraza i kolokacija, premda konceptualna polazišta nisu ista.

1. *écrire en pattes de mouches* na hrvatski se doslovno prevodi kao ‘pisati muhinim šapama’ što znači ‘pisati sitno i nečitko’.
2. *prendre la mouche* na hrvatskom glasi doslovce ‘uzeti muhu’ i nulti je ekvivalent čiji je prijevod na hrvatski ‘naglo se razljutiti’.
3. *quelle mouche l’a piqué* doslovce se prevodi ‘koja ga/ju je muha (u)piknula’, a odgovara nezoonimskim hrvatskim izrazima ‘Što mu/joj je sad odjednom?’, *Koji ga/ju je vrag spopao?*
4. *la mouche du coche*, doslovni prijevod na hrvatskom zvuči vrlo nespretno (‘muha od kočije’), a odnosi se na osobu koja se nameće kao važna i glumi angažiranost, ali zapravo ničim ne doprinosi, dakle osoba koja samo kritizira, daje neželjene savjete ili preuzima zasluge bez stvarnog doprinosa. Riječ je o izrazu koji je došao od naslova basne Jeana de la Fontainea.

---

²⁴ Muha je nepotrebna smetnja, problem, nevolja. Ubiti muhu je riješiti problem. Ubiti dvije muhe odjednom jest riješiti dva problema odjednom.

5. *enculeur de mouche / enculé des mouches*²⁵ francuski je izraz nulte ekvivalencije u hrvatskom. U francuskom je riječ o vulgarnom izrazu s vrlo negativnim stilskim nabojem koji se odnosi na osobu koja sitničari, gubi vrijeme na nebitne detalje, cjepidlači i otežava raspravu bez pravog napretka.

Za razliku od hrvatskog, u francuskom se jeziku muha može koristiti i u pozitivnom smislu: *faire mouche* u doslovnom prijevodu znači ‘činiti muhu’, a u prenesenom značenju francuski izraz odgovara hrvatskoj inačici (*pogoditi*) u *sridu* (HJP).

„L’argument a visiblement **fait mouche**, et George W. Bush a réussi à battre le rappel des sénateurs, afin que ces derniers votent une prolongation du Patriot Act.“ (frWaC, 19/9/2025)²⁶

6. Zaključak

Frazeologija svakog pojedinog jezika, pa tako i francuskog i hrvatskog jezika, pokazuje da su frazemi, kao i ostale vrste ustaljenih izraza i kolokacija, duboko ukorijenjeni u kulturi i jeziku te da prenose značenja koja nadilaze doslovno tumačenje sastavnica. Primjerice poput francuskog izraza *s’envoyer des noms d’oiseau* (dosl. ‘slati si imena ptica’) koji znači ‘vrijeđati se’. Pa tako u francuskom možemo nekome reći *Tu es une bécasse* (‘Ti si šljuka’) u smislu ‘Blesačo, glupačo’ čiji je približan zoonimski parnjak (*Glupa*) *gusko/kokoši* ili *Tu es une buse* (‘Ti si škanjac’) za glupana ili glupaču. U hrvatskom također koristimo zoonime za izražavanje gluposti, no izbor zoonima je različit (*glup kao magarac/konj/krava/majmun* i dr., Vidović Bolt i dr. 2017). U oba jezika koristi se bogat repertoar zoonima, no njihova značenja i stilske nijanse ne moraju se poklapati. Time se otvara prostor za nesporazume u međujezičnoj komunikaciji, osobito kada govornici poznaju pojedine lekseme, ali ne i njihovu konceptualnu pozadinu u određenom jeziku.

Frazeološki izrazi funkcioniraju na dvije razine – doslovnoj i prenesenoj – pri čemu doslovno značenje nerijetko otežava razumijevanje, a može i zbunjivati (Pavelin 1991). Upravo je zato nužno poznavanje metaforičkih konvencija i konceptualnih polazišta u jeziku, a ne samo značenja leksema. Usporedba izraza poput

²⁵ Doslovan prijevod na hrvatski iznimno je vulgaran te ga nećemo prevoditi.

²⁶ Prijevod: „Argument je očito pogodio u sridu, a George W. Bush uspio je nagovoriti senatore da glasaju za produljenje Patriotskog zakona.“

francuskog *donner sa langue au chat* i hrvatskog *(po)papala maca jezik* pokazuje kako formalna sličnost može prikrivati semantičke razlike, dok specifični ustaljeni izrazi, npr. *Il m'a posé un lapin* (dosl. 'Postavio mi je zeca' je *Ostavio me na cjedilu* tj. 'Nije se pojavio na sastanku / Ostavio me da izvisim'), pokazuju koliko je razumijevanje prenesenog značenja neophodno za uspješnu komunikaciju.

Korištenje zoonima istih ili srodnih životinja (pas, mačka, magarac, krava...) ukazuje na zajednička iskustvena polazišta u stvaranju kulturoloških konceptualnih obrazaca (Vidović Bolt i dr. 2017). No, unatoč postojanju istih ili sličnih zoonima u jezicima, svaka se jezična zajednica selektivno služi određenim iskustvenim slikama i oblikuje vlastite metaforičke konceptualne modele. Ljudsko mišljenje, utemeljeno na analogiji, u frazemima, ustaljenim izrazima i kolokacijama dobiva konvencionalizirani oblik, a jezična zajednica kroz njih prenosi kulturne specifičnosti, emocije i stavove, te odražava svoju kreativnost (Pavelin Lešić i Stropnik 2026).

Obradom građe frazema i ustaljenih izraza sa zoonimskom sastavnicom uočava se prostiranje konceptualnog polazišta u određenom jeziku (v. 5.1. i 5.2.). U tom smislu baze frazema i paremija poput *FraCroPar*, ali i resursi *frWaC*, *hrWaC* te rječničke baze omogućuju promatranje i dublje razumijevanje ovih kulturno-jezičnih fenomena. One mogu postati dragocjeni alat u kontrastivnom proučavanju i poučavanju jezika jer uz leksičke podudarnosti osvjetljavaju i razlike u konceptualnim modelima koji oblikuju značenje i stilsku vrijednost frazema, ustaljenih slikovitih izraza i kolokacija u jezicima.

Literatura

- Bally, Charles (1909) *Traité de stylistique française*. Genève: Georg & Cie.
- Barčot, Branka (2017) *Lingvokulturologija i zoonimska frazeologija*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Čagalj, Ivana; Svítková, Milina (2014) „Tipologija frazeološke ekvivalencije na primjeru hrvatskih i slovačkih frazema s ihtionimskom sastavnicom.“ U *Životinje u frazeološkom rubu*, ur. Vidović Bolt, Ivana, 1–15. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Fink Arsovski, Željka (2002) *Poredbena frazeologija: pogled izvana i iznutra*. Zagreb: FF Press.
- Menac, Antica; Blaževac, Krešimir (1988) *Hrvatskosrpsko-francuski frazeološki rječnik*. Zagreb: Zavod za lingvistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

- Menac, Antica; Fink Arsovski, Željka; Venturin, Radomir (2014) *Hrvatski frazeološki rječnik*. Zagreb: Naklada Ljevak.
- Merzić, Sanja (2022) „Frazemi sa zoonimskom sastavnicom kojima se izražavaju ljudske osobine.“ *saZnanje* 3 (3): 40–54.
- Pavelin, Bogdanka (1991) „Neverbalno ponašanje u nastavi francuskog jezika.“ U *Prožimanje kultura i jezika*, zbornik HDPL. Zagreb: HDPL.
- Pavelin Lešić, Bogdanka; Stropnik, Nina (2026) „Stratégies didactiques par le biais d’analogies contextualisées au service de l’enseignement/apprentissage du FLE dans le contexte croatophone.“ *Revue Méthodal*, u tisku.
- Sułkowska, Monika (2013) *De la phraséologie à la phraséodidactique : études théoriques et pratiques*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego. Dostupno na: <https://core.ac.uk/reader/197746690>
- Vidović Bolt, Ivana (2011) *Životinjski svijet u hrvatskoj i poljskoj frazeologiji I*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Vidović Bolt, Ivana (ur.) (2014) *Životinje u frazeološkom ruhu – zbornik radova s konferencije*. Zagreb: FF Press.
- Vidović Bolt, Ivana; Barčot, Branka; Fink Arsovski, Željka; Kovačević, Barbara; Pintarić, Neda; Vasung, Ana (2017) *Rječnik hrvatskih animalističkih frazema*. Zagreb: Školska knjiga.

Izvori

- Baze podataka: frWaC (<https://www.sketchengine.eu/frwac-french-corpus/>), hrWaC (<https://www.sketchengine.eu/hrwac-croatian-corpus/>)
- Rječničke baze: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje (<https://ihjj.hr/kolokacije/>), *Le Petit Robert* (<https://dictionnaire.lerobert.com/>), *Larousse analogique* (<https://www.larousse.fr/encyclopedie/rechercher?q=dictionnaire+analogique&xt=medias>).
- FraCroPar*, francusko-hrvatsko-rumunjska kontrastivna interaktivna baza frazema i paremija, FFUNIZG, 2025., <https://fracropar.ffzg.unizg.hr/>
- Hrvatski jezični portal (HJP), <https://hjp.znanje.hr/>

Zoonyms in negatively colored phraseological expressions in French and Croatian

Abstract

Zoonyms in language function as a means of figurative expression of both positive and negative human traits and states, particularly in idiomatic expressions, collocations, and other forms of figurative language. They also appear in swearing and derogatory or insulting expressions, and their use depends on the context and the relationships among the participants in communication (Fr. *Espèce de blaireau!* / literally 'badger'; Croatian equivalent *Majmune!* 'you monkey!'). The stylistic effect of positive and negative zoonymic expressions varies depending on the situation and the language used. For example, *écrire comme un chat* in standard French is stylistically relatively more neutral than its Croatian equivalent *drljati kao krava repom* ('to scribble like a cow with its tail'). The same animal may, but need not, express similar traits or behaviours across different languages (Vidović Bolt et al. 2017).

A contrastive interpretation of idiomatic expressions was conducted on the basis of the frWaC, hrWaC and *FraCroPar* corpora, as well as Croatian and French lexicographic resources (*Institute of Croatian Language and Linguistics, Le Petit Robert, Dictionnaire analogique Larousse*). The analysis followed three basic procedures in the treatment of the selected material (Bally 1909): identification, delimitation, and interpretation. Since the first two procedures had already been carried out in the lexicographic resources consulted (see above), this paper focused on contrastive interpretation with regard to types of phraseological equivalence in Croatian and French. This approach implies a cognitive-conceptual framework, with occasional recourse to contextualisation and diachronic explanations in order to achieve a more comprehensive understanding of the expressions.

In French and Croatian, we observe both correspondences (Fr. *peureux comme un lièvre* = Cro. *plašljiv kao zec* 'as timid as a hare') and differences in the choice of zoonyms (Fr. *curieux comme une belette* 'weasel' = Cro. *znatiželjan kao svraka* 'as curious as a magpie'), as well as differences in the overall meaning of idiomatic expressions. For instance, the Croatian phrase *izgledati kao pokisla kokoš* ('to look like a soaked hen') means 'to look or be unhappy, dejected, gloomy,' whereas the French phrase *avoir l'air de poule mouillée* means 'to behave in a cowardly or hypocritical manner.' The negative connotation of these zoonymic expressions stems from different conceptual perspectives in French and Croatian on the same experiential image of the soaked hen, which is consequently reflected in the underlying metaphorical conceptual model. In French, the soaked hen represents a hypocrite, whereas in Croatian, it represents an unhappy person.

Cultural and conceptual similarities and divergences in the use of zoonyms in French and Croatian will be examined in greater detail through expressions containing the zoonymic components *golub/golubica* ('pigeon/dove') and *muba* ('fly'). Although some of the expressions discussed are not idiomatic expressions, the premise underlying their use can be expressed through a phraseological construction. For example, in Croatian the fly represents a nuisance, a problem, or trouble; hence someone can be described as *dosadan kao muba* ('as annoying as a fly'), a notion that does not exist in French, neither with the zoonym fly.

Keywords: phraseology; zoonyms; French; Croatian.